

Karomatova Komila Komilovna

Buxoro davlat pedagogika instituti

Musiqqa ta'limi yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqiy tarbiyaning ahamiyati haqida fikr yuritilgan. Bolalarda musiqiy asarning ifoda vositalari va shaklini tahlil qilish malakasini shakllantirish ularda o'z fikrlarini bemalol bayon qilish ko'nikmalarini shakllantirdi.*

Kalit so'zlar: *musiqqa, bola, ta'lim, tarbiya, qobiliyat, ashula, qo'shiq, mashg'ulot, faoliyat, san'at.*

Mustaqil O'zbekistonning kelajagini, ertasini yoshlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Musiqqa san'ati insonning yoshligidan unga bevosita va kuchli ta'sir o'tkazib, uning umumiy madaniy rivojida katta o'rin tutadi. Demokratik jamiyat madaniy hayotida yanada kengroq o'rin tutayotgan musiqqa kishiga butun hayot davomida uning doimiy hamrohi hisoblanadi. Musiqqa yagona san'at bo'lib, inson yuragiga juda chuqur kirib borib, ana shu qalb tug'yoni yorqin ifodalash qudratiga yega.

Demak, ajdodlarimizga munosib avlodni tarbiyalashda musiqaning ham munosib o'rni borligi ayni haqiqat, bolani estetik tarbiyalashdek sharaflilikni to'g'ri yo'lga qo'yish bizga, ya'ni, bo'lajak kadrlar zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi.

Musiqqa – estetik tarbiya, demokratik jamiyat kishisini garmonik tarbiyalash yo'lida olib borilayotgan ulkan ishning tarkibiy qismiga aylanmog'i kerak. "Bolalar bilan musiqali ish olib borish ayniqsa katta ahamiyat kasb etadi"¹. Musiqqa bola qalbida kuchli yemotsional tuyg'u uyg'otadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar musiqqa tarbiyasi, uning taraqqiyoti timsolida yurtimizning porloq kelajagini ko'rishimiz mumkin bo'ladi. Musiqali idrok etishning vazifasi va mazmunini aniqlash muhimdir. Bular shaxsning har tomonlama rivoji, jumladan, estetik tarbiyasi bilan bog'liq, umumiy maqsadlar bilan belgilanadi. Bunday vazifalar bolalarni musiqqa sohasidagi faoliyatga jalb etish, badiiy musiqani estetik idrok etish va emotsional o'zlashtirishni rivojlantirish, unga muhabbatni tarbiyalash, musiqali qobiliyatni o'stirish, musiqali didni shakllantirish, bolalarda badiiy ijodkorlik iqtidorini rivojlantirishdan iborat bo'lmog'i kerak.

¹ Nurullayev F.G. Bolalarning musiqiy ta'limi. O'quv qo'llanma. B.:Durdona.2021.

Musiqaning bola hissiyoti va intilishiga, mazmuniga va his etishiga katta ta'sirini hisobga olganda, voqelikni haqqoniy va to'g'ri aks ettirgan musiqali asardan o'rinli foydalanish alohida o'rin tutadi. Musiqiy san'at uchun odamning fikrlash va ifodalash hissiyoti asos bo'lib xizmat qiladi. Musiqa tovush bilan hamohanglik bo'lib, dastlab nutq va raqs bilan bog'liq bo'lgan. Musiqa mehnat harakati ritmi bilan moslashib, bir maqsadga intilayotgan kishilarni bir-birlariga birlashtirishni osonlashtirgan.

Nutq ohanglari, mehnat jarayonlari ritmlari va musiqali ohanglarning umumlashuvi natijasida xalq musiqasi shakllanadi. Xalq san'ati manbalariga asoslangan musiqa hamisha jozibador bo'lib, qallda turli his-hayajonlar uyg'otadi. Shu bilan birga, musiqada tovushlarga va tasviriy holatlarga taqlid qilish hollari bor, ammo masalaning mohiyati bular bilan belgilanmaydi². Musiqali obraz o'zining aniq ko'rinishi bilan bog'liqdir.

Mustaqil O'zbekistonning kelajagi, ertangi kun taraqqiyoti egalari bo'lmish bolalarni estetik va ma'naviy boy, tarbiyali shaxs sifatida tarbiyalash muhim masaladir. Bu maqsadni amalga oshirishda musiqaning ham alohida o'rni va o'ziga xos xususiyatlari bor. Maktabgacha tarbiya muassasalarida musiqiy tarbiya — bu bir aniq maqsadga yo'naltirilgan, ya'ni maktabgacha yoshdagi bolaning estetik, axloqiy, aqliy rivojini amalga oshirish, uni shaxs sifatida tarbiyalash, dunyoqarashini kengaytirish, o'z iqtidorini namoyon qila olishga, estetik jihatdan musiqani tushunishga, unga ijodkorona yondasha olishga o'rgatishdan iboratdir.

San'at bolaning hissiyotini o'stirishda yordam berib, ijodkorlik qobiliyatini rivojlantiradi. Hozirgi zamon yoshlarida estetik idroklarini tarbiyalash borasida g'amxo'rlik qilar ekanmiz, san'at vositasida hosil bo'ladigan his-hayajondan o'z hayoti va faoliyatida foydalana olishga ham o'rgatishimiz kerak. Shu sababli musiqa estetik tarbiya tarmog'ining ajralmas qismi sanaladi.

Bolalarda kichik yoshlik chog'idan idrok etish, his etish, turmush va san'atdagi go'zallikni tushunish ishtiyoqi tarbiyalanadi va bu kabi go'zallikni yaratishga intilish kuchayadi. Bolaning badiiy faoliyatga bo'lgan qiziqishi ortadi. Unda badiiy-ijodkorlik qobiliyati rivojlanadi. Musiqiy-estetik tarbiya demokratik jamiyat kishisini garmonik tarbiyalash yo'lida olib borilayotgan ulkan ishning tarkibiy qismiga aylanmog'i lozim. Bolalar bilan musiqali ish olib borish, ayniqsa, katta ahamiyat kasb etadi. Omma orasida musiqali targ'ibot olib bormay turib, to'laqonli natijalarga erishib bo'lmaydi. Musiqiy tarbiya bolalarda erta yoshdan boshlanishi kerak. Musiqa bola qalbida kuchli emotsional tuyg'u uyg'otadi. Musiqa yordamida uning badiiy idroki o'sib, hissiyoti yanada boyib

² Nurullayeva N.K. Nurullayev F.G "Maktabgacha yoshdagi bolalarga musiqiy-estetik tarbiya berishda ilg'or pedagogik texnologiyalarning o'rni". Monografiya. Buxoro "Kamolot" nashriyoti 2022-yil. 90 bet.

boradi. Bolalarda musiqiy idrokni rivojlantirmay, ularning musiqaga mehr-muhabbatini yetarli darajada uygʻotmay turib, har tomonlama jismoniy, maʼnaviy boy va boshqa sifatlarni tarbiyalab boʻlmaydi.

Musiqaga kichik yoshlikdan uygʻongan qiziqish kishining keyingi musiqiy rivojiga kuchli taʼsir koʻrsatadi. Shunga koʻra musiqani idrok etishning vazifasi va mazmunini aniqlash muhimdir. Bular shaxsning har tomonlama rivoji, jumladan, estetik tarbiyasi uchun xizmat qiladi. Maʼlumki, bunday vazifalar bolalarni musiqaga jalb etish, badiiy musiqani estetik idrok etishini rivojlantirish, musiqaga muhabbatini tarbiyalash, musiqiy qobiliyatlarini oʻstirish, musiqiy didni shakllantirish, qisqasi, bolalarning badiiy ijodkorligi hamda iqtidorini rivojlantirishga xizmat qiladi. Maʼlumki, musiqali obrazlar shakllanishining asosiy manbai tabiat va jamiyat boʻlib, ular atrofimizdagi dunyo va undagi goʻzalliklarni idrok etishga bevosita bogʻliqdir.

Shuning uchun musiqa mashgʻulotlari mazmuni bolalar tomonidan bajariladigan qator faoliyatlarni taqozo etadi. Chunonchi, tinglash, kuylash, musiqiy ritmik harakatlar, musiqa cholgʻularida ijro etish jarayonida bolalar ijrochiligi va ijodkorligi malakalari shakllanadi. «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»ning asosiy ustuvor vazifalaridan biri – bu fanlararo bogʻliklikni yoʻlga qoʻyishdir. Musiqa — sanʼatning bir turi. U sanʼatning yana boshqa turlari bilan chambarchas bogʻliq. Masalan, musiqa mashgʻulotlarini raqs, sheʼriyat (adabiyot), badiiy sanʼat, jismoniy tarbiya, tasviriy sanʼat va boshqalar bilan qoʻshib olib borish juda muhim. Bu masala «Uchinchi mingyillikning bolasi» tayanch dasturi va oʻquv qoʻllanmada ham alohida taʼkidlanadi. Bolalar ijrochiligi — kuylash, musiqiy ritmik harakatlar, musiqa cholgʻularida ijro etish va hokazo masalalar hozirgi kunda oʻzining dolzarbligi bilan koʻpgina pedagog-olimlarning diqqat markazidadir.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг халқаро бахшичилик санъати фестивали очилишига бағишланган тантанали маросимдаги нутқи // Халқ сўзи. – Тошкент, 2019. 7 апрель. – № 68.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Миллий маданиятни янада ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2018 йил 28 ноябр Қарори.
3. Nurullayev F. G. – Vokal va zamonaviy musiqa. Oʻquv qoʻllanma. Durдона nashriyoti 2020.
4. Rajabiy Y. Muzika merosimizga bir nazar. -T.: UzSSR Davlat Badiiy Adabiyot nashriyoti, 1976. -163 b.

5. Nurullayev F.G. Bolalarning musiqiy ta'limi. O'quv qo'llanma. B.: Durdona. 2021.
6. Qodirov R. G'. "Musika psixologiyasi" T: Musika. 2005- yil 7-b
7. Nurullayeva N.K. Nurullayev F.G "Maktabgacha yoshdagi bolalarga musiqiy-estetik tarbiya berishda ilg'or pedagogik texnologiyalarning o'rni". Monografiya. Buxoro "Kamolot" nashriyoti 2022-yil. 90 bet.
8. Sharipova G., Yakubova Sh. Maktabgacha ta'lim muassasalarida musika o'qitish metodikasi Toshkent-Cho'lpon nashriyoti -2007 yil
9. Nurullayev F. G. – Vokal va zamonaviy musika. Darslik. B.: Hamd print. 2023.
10. Nurullayev F.G. Bolalarning musiqiy ta'limi . Darslik. B.: Kamolot. 2022.